

Duchovnívědecká nauka o člověku

Mefistofeles a zemětřesení

DVANÁCTÁ PŘEDNÁŠKA

1. ledna 1909

Dnes si pohovoříme o něčem z hluboce okultní oblasti, a tak naše dnešní téma se má jmenovat, ať to zní sebe podivněji: „Mefistofeles a zemětřesení.“ Uvidíme, že si nejen Mefistofelovým problémem posvítíme do hluboce okultní oblasti, ale právě i otázkou zemětřesení, máme-li ji probrat z duchovního hlediska. Na různých místech a také už zde jsem mluvil o nitru Země, a tím jsem se dotkl i otázky zemětřesení. Dneska budeme uvažovat o té věci ještě z jiné strany, a tak se najde i souvislost toho, o čem dnes budeme mluvit, v čem má nakonec přednáška vrcholit, s tím, co už bylo řečeno v dřívějších přednáškách o nitru Země, pokud se týče mimořádně tragických událostí našeho zemského povrchu. Mefistofelovu postavu, z níž dnes vyjdeme, znáte všichni z Goethovy dramatické básně Faust. Víte, že Mefistofelova postava je duch. Nebudeme se dnes dále zabývat tím, jak odpovídá básnické přestrojení okultním skutečností. Víte, že se v Goethově dramatické básni o Faustovi setkáváme s touto postavou jako se svůdcem a pokušitelem Fausta, který smí být brán v jistém vztahu jako typ člověka usilujícího o životní výše, a také jsem v přednáškách o Goethovi poukázal na to, jaké duchovní perspektivy otvírá scéna o „Cestě k matkám“, kde Mefistofeles drží v ruce klíč k otevření oblasti do temných základů, v nichž sedí „matky“. Mefistofeles sám nemůže do této oblasti vstoupit. Poukazuje na to, že se jedná o oblast, kde dole se rovná nahoře: „Ponoř se! Mohl bych také říci: Stoupej!“ Obojí by pro tuto tajemnou oblast znamenalo totéž. Víme též, že Mefistofeles označuje tuto oblast za něco, pro co používá slovo Nic. Zastupuje tedy jistým způsobem ducha, který v Ničem hledá, co je pro něho v této oblasti bezcenné. Faust na to odpovídá, jak by mohl třeba dnes duchovně usilující odpovědět materialisticky myslícímu: „V tomto tvém Nic doufám najít všechno!“

Bádání o Goethovi - existuje takové - nejrozmanitěji usilovalo, aby odhalilo tuto postavu. I v jiných přednáškách jsem už upozornil na to, že v podstatě je nutno hledat vysvětlení jména „Mefistofeles“ prostě v hebrejštině, kde se překážející, kazitel nazývá mephiz a lhář tophel, takže to jméno lze brát jako platné pro bytost, která se skládá ze strůjce zkázy, překážek pro člověka, a na druhé straně z ducha nepravdy, klamu, iluze.

Kdo se někdy zamyslí nad úvodem Goethova Fausta, nad prologem v nebi, tomu může napadnout, jak tu zaznívá slovo, které přesahuje takřka tisíciletí. Goethe nechal zaznít do začátku svého Fausta slova mezi Bohem a Jobem, z „Jobovy knihy“. Stačí, abyste četli „Jobovu knihu“, jak Job žije jako spravedlivý, dobrý a zbožný muž, jak se dostaví boží Synové světla před Boha, a jak se mezi nimi dostaví i jistý nepřítel světla, a jak se rozpře rozhovor mezi nepřítelem světla a nejvyšším Bohem, který dojde tak daleko, že tento nepřítel světla řekne, že se loudal zeměmi a že hledal různé, pokoušel se o různé. Tu se Bůh zeptá: „Zdalipak sis všiml mého služebníka Joba A tu řekne nepřítel světla - tak ho budeme předběžně nazývat - Bohu, že ho zná a že by asi byl sto ho odvrátit ze stezky dobra a zakazit ho. Víte ovšem, jak tento duch se musí dvakrát pokusit dostat se k Jobovi, jak se pak k němu dostane tak, že zničí jeho fyzické tělo. Označí to výslovně tím, že Bohu řekne: „Kůži za kůži! Za sebe samého

dá člověk všechno, co má. Ale jen vztáhni ruku a dotkni se jeho kostí a jeho masa, hned ti bude do očí zlořečit.“ Kdo by nechtěl toto slyšet ve slovech „Fausta“, kdy Bůh v prologu v nebi vrhne vstříc Mefistofelovi slova: „Znáš Fausta?- ... Mého služebníka!“ A pak slyšíme doslova opakovat odmlouvání ducha, který tenkrát, podle knihy Jobovy, vystoupil proti Bohu, když tento Mefistofeles říká, že může Fausta klidně svést na svou cestu, z cest, které vedou do světa, které se nazývají dobré. Slyšíme zde doslova harmonicky souznít tóny tisíciletí.

Možná jste si už častěji položili otázku, když k vám přistoupila postava Mefistofelova: Kdopak je vlastně tento Mefistofeles? A zde se dělají hrubé chyby, které se ovšem mohou opravit hlubším duchovním pohledem. Že může být Mefistofeles uveden do souvislosti s ďáblem nebo představou ďábla, k tomu už směřuje jméno, neboť „tophel“ je stejné jako „ďábel“. Ale jiná otázka je ta, a zde se dostáváme do oblasti těžších omylů, kterých se často dopouštíme při výkladu Mefistofelovy postavy: Může být Mefistofeles slučován s duchem, kterého označujeme jako Lucifera, o němž jsme často mluvili v dějinách vývoje lidstva, který v lemurské době a po ní přistoupil se svými zástupy k lidstvu a zasáhl jistým způsobem do lidského vývoje. V Evropě se snadno přikláníme k tomu, směřovat s Luciferem Mefistofelovu postavu, jak je uvedena v Goethově „Faustovi“, a jak je uvedena už i ve všech různých výtvořích lidové literatury, které předcházely Goethovu „Faustovi“, v lidových hrách, v loutkových hrách a tak dále. Setkáváme se tu všude s Mefistofelovou postavou, a otázka je, zda jsou postava a druhové Mefistofelovi titíž jako postava se svými druhy, kterou známe jako Lucifera. Jinými slovy: Je to, co k člověku přistupuje Mefistofelovým vlivem totéž jako to, co k člověku přistupuje luciferským vlivem. Touto otázkou se musíme dnes zabývat.

Víme, kdy k člověku přistupuje Lucifer. Sledovali jsme vývoj člověka na Zemi přes dobu, kdy se Slunce se svými bytostmi oddělilo od Země a kdy potom se od Země oddělil Měsíc s těmi silami, které člověku znemožňovaly postupovat dále. A viděli jsme, že v době, kdy člověk ještě nebyl zralý nechat do svého astrálního těla vstoupit samostatnost, Lucifer se svými zástupy přistoupil k člověku, a tím do člověka vstoupila dvojitost. Bylo to ke konci lemurské doby, kdy člověk byl skutečně vystaven ve svém astrálním těle vlivům, které vycházely z Lucifera. Kdyby byl Lucifer nepřistoupil k člověku, zůstal by člověk uchráněn jistých škod, ale byl by se ani nedostal k tomu, co musíme počítat k nejvyšším statkům lidstva.

Můžeme si tak ujasnit, jaký význam má Luciferův vliv, když se zeptáme, co by se stalo, kdyby od lemurské doby nedošlo k luciferskému vlivu, kdyby se člověk vyvíjel tak, že by Lucifer a zástupy, které k němu patří, zůstali od člověka daleko. Pak by se člověk vyvíjel tak, že by až do středu atlantské doby zůstal bytostí, která by následovala ve všech impulzech astrálního těla, ve všech motivech astrálního těla, jisté nad člověkem stojící duchové bytosti, které by vedly svým vlivem člověka až do středu atlantské doby. Člověk by byl zaměřil svou poznávací a vnímací schopnost na smyslový svět mnohem, mnohem později, takže by se lidem v lemurské době a v první atlantské době nezrodily ze smyslových vjemů žádné vášně, žádné tužby, takže by člověk stál vůči smyslovému světu takřka nevinný a ve všem, co by dělal, by následoval impulzy vyšších duchových bytostí, impulzy které do něho byly vsazeny. Nebyl by to instinkt jako instinkt dnešních vyšších zvířat, s nímž by byl člověk všechno podnikal, ale zduchovělý instinkt. Ke každému činu, který by byl na Zemi dělal, by ho byly nedráždily pouhé smyslové impulzy, ale něco duchovně instinktivního. Pod vlivem Luciferovým se však člověk dostal dříve k tomu, že řekl: Tohle mi dělá radost, tohle mne přitahuje, toto mě odpuzuje! Dostal se dříve k tomu, aby sledoval své impulzy, stal se samostatnou bytostí a vyvinul v sobě jistou svobodu. Nastalo tím pro člověka jisté uvolnění od duchového světa. Dalo by se říci, kdybychom se chtěli vyjádřit jasně: Bez tohoto luciferského vlivu by člověk zůstal zduchovělým zvířetem, zvířetem, které by si pozvolna vyvíjelo postavu, dokonce v ušlechtlejší a krásnější formě, než se člověk vyvinul pod vlivem Luciferovým. Člověk by byl zůstal mnohem andělštější, kdyby bylo nedošlo k tomuto luciferskému vlivu. Ale na druhé straně by byl býval veden vyššími bytostmi jako na vodítku.

Uprostřed atlantské doby by bylo k člověku jako jednou ranou něco přistoupilo: jeho oči by byly plně otevřeny, a on by měl kolem sebe koberec celého fyzicky smyslového světa, ale byl by jej kolem sebe viděl tak, že by za každou fyzickou věcí zároveň vnímal něco božsky duchového, svět božsky duchových základů. Zatímco tedy člověk až do té doby, kdyby byl ve své závislosti pohlížel zpět do božského klínu, z něhož vzešel, by spatřil na něho působící, do jeho duše nahlížející světelná božstva, která ho řídí a vedou, tak by pak pro člověka nastalo - není to jen obraz, ale odpovídá to na vyšším stupni skutečnosti - to, že by před ním byl rozprostřen celý jasně rozeznatelný smyslový svět. Avšak tento smyslový svět by se byl ukázal jako něco průhledného, za nímž by se byly objevovaly jiné božsky duchové bytosti, které by nastoupily na místo toho, co člověk ztratil. Byl by se za ním zavřel duchový svět, nový duchový svět by se byl před ním otevřel. Člověk by byl zůstal dítětem v ruce vyšších duchově božských bytostí. Samostatnost by se nikdy nedostala do lidské duše. Tak k tomu právě nedošlo, ale nejprve se k člověku přidružil Lucifer a Lucifer udělal část za člověkem se nacházejícího duchovního světa pro tohoto člověka neviditelnou. Když se totiž v lidském astrálním těle objevily vlastní vášně, instinkty a žádosti, zatemnily se za člověkem jsoucí, jinak stále dále viditelné duchové bytosti toho světa, z něhož se člověk zrodil. Proto tomu také bylo tak, že v oněch velkých věštírňách, o nichž jsem mluvil posledně, se právě pradávni atlantští zasvěcenci připravovali na to, zřít tu část duchového světa, která byla zakryta vlivem Luciferovým. Všechny přípravy strážců a žáků v pradávnych orákulech atlantských mystérií byly zaměřeny na to, aby nahlédli do tohoto světlého duchového světa, který se člověku luciferským vlivem na astrální tělo ztratil. A tu se také objevily ony postavy, které člověk pozoruje za různých duševních stavů, které probíhají souběžně se zasvěcením, které zasahují ze světa světla do našeho světa, a které se pak odívají do oděvu, jež jim může dát astrální svět. Atlantský zasvěcenec viděl ve starých orákulech v duchu ony postavy, které pro něho byly právem vyššími duchovými bytostmi, jež nesestoupily až do fyzického světa, a proto, když člověk předčasně vstoupil do fyzického světa, zůstaly neviditelné pro obyčejný pohled. Ale nemohlo to být jinak, než že i Lucifer sám, protože byl jaksi protivníkem těchto světelných světů, byl pro zasvěcence viditelný. Luciferovy zástupy byly vůbec viditelné Atlant'anům, kteří se ve svém šerém jasnozřivém vědomí - ve stavech spánku a v mezistavech mezi spánkem a bděním - mohli vžít do vyššího duchového světa. Když se zpřístupnila těmto lidem část světelného světa, tak se zviditelnila i část světa zaměřeného proti světelnému světu; nejen sám Lucifer, ale zviditelnili se i Luciferovi druhové. A jak útěšně a velkolepě se objevovaly vznešené postavy světelného světa ve svých astrálních barvách, tak strašně a odporně se objevovaly postavy, které patřily opačnému vábícímu světu.

Tak můžeme říci, že ve vývoji lidstva dochází k tomuto luciferskému vlivu, jemuž člověk vděčí za možnost omylu, zla, jemuž však vděčí i za svou svobodu. Kdyby nedošlo k tomuto luciferskému vlivu, tak by to, o čem jsem k vám právě mluvil, nastalo uprostřed atlantské doby: koberec smyslového světa se před člověkem rozprostřel, nerosty, rostlinný svět, svět zvířat se smyslově zviditelnily; svět přírodních jevů, blesk a hrom, oblaka a vzduch, nebeské jevy se vnějšimu oku staly plně viditelnými. Ale za tím nerozeznatelně stály božsky duchové bytosti, které měly proniknout k člověku. Protože před tím působil vliv Luciferův, protože před tím člověk ve svém astrálním těle tento vliv přijal, proto od lemurské doby až do atlantské doby připravil své fyzické tělo, které tehdy bylo ještě schopno proměny, tak, že to fyzické tělo se teď mohlo stát bezprostředně nástrojem pro koberec smyslově fyzického světa, který se měl rozprostřít tak, aby byl za ním viditelný duchový svět. A tak člověk nemohl ihned spatřit fyzicky smyslový svět v té podobě, v níž by se mu byl zároveň ukázal jako duchový. K člověku přistoupil svět tří přírodních říší, které stály pod ním. Fyzický svět se mu objevil jako svět, který nad duchovým světem jakoby rozprostřel závoj, silnou pokrývku. Tak člověk až do duchového světa nemohl prohlédnout; v podstatě to nemůže ještě ani dnes.

Tím však, že člověk prodělal tento vývoj, mohl se uprostřed atlantské doby uplatnit jiný vliv, vliv z úplně jiné strany. A tento vliv, který se teď uplatnil, nesmíme zaměňovat s vlivem Luciferovým a jeho zástupů. I když Lucifer udělal člověka schopným, aby podlehl tomuto jinému vlivu, i když Lucifer teprve dovedl člověka k tomu, že jeho fyzické tělo ztuhnělo, což by se bylo jinak nestalo, tak se musel k člověku dostat ještě jiný vliv, aby člověka přivedl úplně k fyzickému světu, aby úplně zavřel svět duchových bytostí před člověkem, úplně jej zamkl, takže byl člověk přiveden k iluzi: Není jiný svět než svět fyzicky smyslového bytí, který se přede mnou rozprostírá. Od poloviny atlantské doby přistoupil k člověku úplně jiný odpůrce, než je Lucifer, ten odpůrce, který zamlžuje a zatemňuje lidskou schopnost vnímání a poznávání takřka tak, že se člověk ani nenamáhá, nevyvíjí instinkty k proniknutí za tajemství smyslového světa. Když si představíte, že vlivem Luciferovým se stal smyslový svět jakýmsi závojem, takže pak byl duchový svět zcela za ním, tak vlivem této druhé bytosti se fyzický svět stal tlustou kůrou, která se před duchovým světem uzavírá, takže opět jen atlantští zasvěcenci se mohli svými přípravami dostat k proniknutí této pokrývky fyzické smyslovosti. Ty mocnosti, které se tu dostaly k člověku, aby mu zatemnily výhled na druhou stranu božského bytí, potkáváme nejprve ve velkých naukách, které přinesl významný vůdce pravěkého perského národa svým stoupencům a vyznavačům, Zarathustra. Byl to Zarathustra, jehož poslání dát kulturu národu, který neměl jako staroindický národ svou přirozenou vlohou touhu zpět do duchového světa; Zarathustra měl poslání dát kulturu národu, jehož pohled byl zaměřen na smyslový svět, na dobytí fyzicky smyslového světa kulturními prostředky, které mohou být vytvořeny právě jen podněty vnějšího smyslově fyzického člověka. Proto v pradávě perské kultury byl člověk méně vystaven luciferskému vlivu než právě vlivu té postavy, která přistoupila k člověku od poloviny atlantské doby a způsobila, že tenkrát propadla velká část zasvěcenců černé magii, protože svodem tohoto pokusitele byli přivedeni k tomu, aby zneužili toho, co jim bylo zpřístupněno z duchového světa, ke službě fyzicky smyslového světa. Onen mocný vliv sil černé magie, který vedl ke konečnému zániku Atlantidy, má svůj původ v pokušeních té postavy, o níž musel Zarathustra učit svůj národ jako o postavě, která působí proti jasnému bohu světla, jako o Ahrimanovi, Angra Mainyu, v protikladu k bohu světla, kterého Zarathustra zvěstoval jako velkou Auru, jako Ahura Mazda.

Tyto dvě postavy, Lucifera a Ahrimana, musíme dobře od sebe odlišovat. Lucifer je totiž bytostí, která se odštěpila od zástupu duchově nebeských bytostí po oddělení Slunce, zatímco Ahriman je postava, která se odloučila už před oddělením Slunce a sjednocuje v sobě úplně jiné moci. Tím, že Lucifer působil na člověka v lemurské době, nebylo v člověku zkaženo nic jiného než vliv, který měl člověk ještě v atlantské době, kdy mohl působit na vzdušné a vodní síly. Víte z mé knihy „Z kroniky akaša“, že lidé v atlantské době disponovali silami semen, které jsou v rostlinné a zvířecí přirozenosti, a uměli je dobývat, jako dnešní člověk dobývá z kamenného uhlí síly, které používá jako parní sílu k pohonu svých strojů. A řekl jsem vám: když jsou tyto síly extrahovány, dobývány, pak jsou v tajemné souvislosti s přírodními silami ve větru a počasí a tak dále; a používá-li je člověk se záměrem protikladným božskému, pak se tyto přírodní síly dobývají proti člověku.

Tím došlo k atlantské potopě a k pustošícímu přírodnímu násilí, které způsobily zánik celé atlantské pevniny. Avšak už před tím nedisponoval člověk silami ohně a spojením těchto sil s jistými tajemnými silami Země. Oheň a Země byly člověku odňaty v jistém spolupůsobení vlastně již dříve. Teď však vlivem Ahrimana a jeho druhů se člověk dostal jistým způsobem opět, a to teď zničujícím způsobem k moci nad silami ohně a Země. A mnohé, co slyšíte o použití ohně ve staré Persii, souvisí s tím, co vám teď řeknu: Mnohé síly, které se provozovaly jako černá magie a které souvisí s tím a vedou k tomu, že se člověk dostane ještě k jiným silám a získá vliv na oheň a Zemi, tyto síly mohou vyvolat mocné, zničující účinky. Černá magie by byla mohla být prováděná dokonce ještě ve staré Persii potomky Atlanťanů, kdyby se Zarathustrovým učením neodkázalo na to, jak Ahriman jako

nepřátelská mocnost působí na lidi tak, že je zahalí, zatemní vůči tomu, co má vyjít za smyslovým světem jako skutečná duchová mocnost. Tak vidíme, že velká část poatlantské kultury - to vyšlo od Zarathustry a jeho následovníků - byla ovlivněna tím, že se člověku na jedné straně ujasnilo působení vznešeného boha světla, ku kterému se může člověk přiklonit, a na druhé straně zkázonosná moc Ahrimana a jeho druhů.

Tento Ahriman působí nej různějšími prostředky a cestami na člověka. Měl jsem již možnost vás upozornit na to, že to byl velký okamžik pro vývoj světa, když nastala událost na Golgotě. Tu se objevil Kristus ve světě, do něhož vstoupí člověk po smrti. V tomto světě mohl být vliv Ahrimanův ještě mnohem silnější, než byl ve světě, který lze vidět zde na Zemi mezi zrozením a smrtí. Právě ve světě mezi smrtí a novým zrozením působil Ahriman strašnou mocí a násilím na člověka. A kdyby bylo nedošlo k ničemu jinému, tak by byl člověk mezi smrtí a novým zrozením v říši stínů - jak to právem pociťovali staří Rekové - pozvolna zatemněn. V životě mezi smrtí a novým zrozením by nastalo nekonečné osamocení a člověk by upadl do sobectví. A člověk by se při opětovém vtělení zrodil do svého života tak, že by se z něho stal hrozný, příšerný sobec. Proto je více než pouhým obrazným rčením, že po události na Golgotě, v okamžiku, kdy tekla krev na Golgotě z ran, že se Kristus zjevil v onom světě, ve světě stínů a Ahrimana spoutal. I když Ahrimanův vliv zůstal a v podstatě je nutno jemu přičítat všechny materialistické způsoby myšlení, i když tento vliv může být paralyzován tím, že lidé do sebe přijmou událost na Golgotě, tak se přece jen tato událost stala tím, z čeho lidé mohou sát sílu, aby opět mohli vstoupit do duchově-božského světa.

Tak před pohledem lidského poznání povstal nejprve Ahriman. Stal se něčím, co se tušilo, o čem se vědělo vlivem kultury Zarathustrov; a odtud se rozšířilo poznání Ahrimana na ostatní národy a na jejich kulturní představy. Ahriman se svými zástupy vystupuje u různých kulturních národů pod nej četnějšími jmény. A zvláštními vztahy, v nichž byly duše evropských národů, které zůstaly nejdále na taženích ze západu na východ, které zůstaly nej nedotčenější tím, k čemu došlo ve staré Indii, ve staré Persii, v Egyptě, dokonce v řecko-latinském období, u těchto národů Evropy, mezi nimiž mělo vzniknout páté kulturní období, tady byla taková duševní rozpoležení, že se jim jevila zvláště postava Ahrimanova jako strašná. A zatímco přijímala nej různější jména - u hebrejského národa se jmenovala Mefistofeles - stala se v evropském světě postavou ďábla v jejích různých formách.

Tak vidíme, jak hluboko pohlížíme do souvislosti duchovních světů, a mnohdy, když se někdo cítí vysoko povznesen nad středoevropské pověry, si také vzpomene na výrok našeho básníka z Fausta: „Ďábla nárudek nikdy necítí, i kdyby jej držel za límec.“

Právě tím, že člověk zavírá své duchovní oči před tímto vlivem, nejvíce tomuto vlivu propadá. Goethův Mefistofeles není nic jiného než postava Ahrimana a nesmíme ji zaměňovat s postavou Lucifera. Všechny ty omyly, s nimiž se občas setkáváme ve výkladu Goethovy dramatické básně o Faustovi, vznikly právě touto záměnou, ačkoliv přirozeně teprve Lucifer umožnil Ahrimanův vliv, a proto, když pohlédneme na Ahrimana, jsme vedeni zpět k pra vlivu Lucifera, který mohl vstoupit před naši duši, teprve když jsme udělali dlouhé přípravy, abychom poznali tuto intimní souvislost. Nesmíme přehlédnout tento jemný rozdíl, neboť jde především o to, že Lucifer v podstatě dostal člověka pod vliv těch mocností, které souvisejí s mocnostmi větru a vody. Naproti tomu Ahriman-Mefistofeles člověka dostal pod mocnosti, které jsou mnohem, mnohem strašnější, a v nejbližších kulturách nastane mnohé, co je nutno uvést do souvislosti s vlivem Ahrimana. Pro duchovně usilujícího, který se nesnaží na pevném a jistém základě, může dojít velmi snadno právě ahrimanským vlivem k té nejhroznější iluzi, nejhroznější mýlce. Ve skutečnosti je totiž Ahriman duch, který se zabývá tím, že klame o pravé přirozenosti smyslového světa totiž v tom, že je výrazem duchového světa. Když má člověk vlohu pro abnormální stavy, pro náměsíční stavy nebo jistým nesprávným školením v sobě probudí okultní síly a má něco v sobě, co ho nutí k sobectví, egoismu, pak má právě

na okultní síly snadno vliv Ahriman či Mefistofeles, vliv, který se může snadno stát mocným. Zatímco luciferský vliv může působit jen tak daleko, že to, s čím se člověk setkává z duchovního světa - i u člověka prodávajícího nesprávné školení - objevuje se jako astrální postava, jako postava, která se stane viditelnou pro astrální tělo, zjevují se ty útvary, jež lze svést na vliv Ahrimanův tím, že špatné vlivy, jimž je vystaveno fyzické tělo, se protlačí do éter- něho těla a stanou se pak viditelné jako fantomy.

U vlivu Ahrimana máme tedy co dělat s ještě mnohem, mnohem nižšími mocnostmi než u vlivu Lucifera. Nikdy se nemohou luciferské vlivy stát tak špatnými jako vlivy Ahrimanovy a oněch bytostí, které souvisejí s mocnostmi ohně. Vliv Ahrimana nebo Lucifera může přivést člověka tak daleko, že například používá úkonů fyzického těla, aby dosáhl okultních poznatků. To je nejhorší prostředek, kterého může být použito, aby člověk získal okultní síly, prostředek, který spočívá v úkonech a ve zneužívání fyzického těla. V jistých školách černé magie se skutečně vyučuje takovým úkonům v nej rozsáhlejší míře. K nej strašnějších svodům člověka patří, bere-li se za výchozí bod pro okultní školení ze sil fyzického těla.

Zde se nelze blíže touto věcí zabývat, ale poukáži jen na to, že všechny machinace, které nějak spočívají ve zneužívání sil fyzického těla, pocházejí z vlivů, které mají původ v Ahrimanovi, a to působí jako fantom, protože to pronikne do lidského éterného těla, ale působí to jako svět fantomů, který není ničím jiným než oděvem mocností, které člověka stahují pod lidskou úroveň. Skoro všechny staré kultury, indická, perská, egyptská kultura, řecko-latinská prodělaly svou dobu úpadku, během níž se rozpadly, během níž také upadala mystéria, během níž už se nedochovaly čisté tradice mystérií. V těchto dobách bylo hodně těch, kdož byli buď žáky zasvěcenců, ale přece se nemohli udržet na jejich výši, nebo takoví lidé, jimž byla tajemství prozrazena nesprávným způsobem, a oni se dostali na zvrácené a špatné cesty. Z těchto vlivů vzešla místa sil černé magie; uchovaly se až do naší doby.

Ahriman je duch lži, který kouzlí člověku iluze, a který ovšem působí se svými druhy v duchovém světě. Není preludem! Ale kejkle, které se pod jeho vlivem provádějí před lidským duchovním zrakem, to je prelud. Když lidská přání, když lidské vášně se dají špatnými cestami a člověk se současně oddá nějak okultním silám, pak se protlačí do éterného těla okultní síly, které tak vznikají, a mezi preludy, kterými mnohdy mohou být zcela důstojné postavy, se zjevují nej- zkázonosnější, nejhorší mocnosti. Tak strašný je vliv Ahrimana na člověka.

Z toho, co bylo řečeno, můžete vyvodit, že právě objevením se Krista, použijeme-li ten výraz, byl Ahriman uvržen do pout, ovšem jen pro ty, kteří se stále více pokoušejí proniknout Kristovo mystériem. A stále menší bude ochrana ve světě proti vlivu Ahrimana mimo síly, které proudí z Kristova mystéria. Jistým způsobem jde naše doba - a mnoho jeví to naznačuje - vstříc těmto vlivům Ahrimana. Jisté tajné nauky nazývají Ahrimanovy zástupy také Asury. Jsou to přirozeně zlí Asurové, kteří v jisté době vypadli z vývojové dráhy Ar- cheů, kteří dali člověku osobnost. Mluvili jsme již o tom, že jde o duchovní bytosti, které se před oddělením Slunce odloučily od celkového vývoje Země. Především se teď líčil jen hrozný vliv, který může mít Ahriman na jistý abnormální vývoj, jenž může na okultních drahách probíhat. Ale v jistém vztahu se odebralo celé lidstvo ve druhé polovině atlantské doby do vlivu Ahrimana. Celá poatlantská doba má jistým způsobem účinky vlivu Ahrimana v sobě, na jednom území Země více, na druhém méně. Avšak Ahrimanův vliv se projevil všude a všechno, co nauky starých zasvěcenců daly národům od duchů světla stojícím proti Ahrimanovi, to je v podstatě dáno jen proto, aby se lidé pozvolna vzdalovali Ahrimanovu vlivu. Byla to přípravná, dobře vedená výchova lidstva.

Nezapomeňme však, že v podstatě od oné doby je jistým způsobem spleten osud Ahrimanův s osudem lidstva, a nejčetnější události, o nichž nezasvěcený nemůže nic vědět, udržují celou karmu lidstva

s karmou Ahrimana v neustále souvislosti. Chceme-li porozumět tomu, co teď má být řečeno, tak si musíme ujasnit, že kromě karmy, kterou má každý jednotlivec, je všeobecný karmický zákon na všech stupních bytí. Všechny druhy bytostí mají svou karmu, karma jedné bytosti je taková, karma jiné bytosti je jiná. Karma však prochází všemi říšemi bytí, a jsou vůbec věci v karmě lidstva, v karmě národa, společnosti nebo jiné lidské skupiny, kterou musíme považovat za společnou karmu, takže za určitých okolností může být jednatel stržen společnou karmou. A pro člověka, který nemůže věci prohlédnout, nebude vždycky snadné uznat, kde jsou vlastně vlivy mocností pro lidi, kteří byli tímto osudem zasaženi. Jednatel, který stojí uprostřed celku, může být naprosto nevinný pro svou karmu jednotlivce; ale tím, že je zapojen do společné karmy, může ho postihnout neštěstí. Je-li však zcela nevinný, tak se to vyrovná v pozdějších vtěleních.

V širší souvislosti však nesmíme přihlížet jen ke karmě minulosti, ale musíme myslet i na karmu budoucnosti. Vůbec můžeme říci, že za některých okolností může celá skupina lidí propadnout hroznému osudu. Nedá se zjistit, proč právě tato skupina lidí tomuto osudu propadla. Někdo, kdo by mohl prošetřit karmu jednotlivého člověka, nebude za určitých okolností moci zjistit, co mohlo vést k tomuto smutnému osudu, neboť souvislosti karmy jsou velmi složité. Možná, že je nesmírně daleko - ale přece jen s nimi spojeno - to, co vyžaduje, aby taková karma vynesla to či ono na světlo. A může být, že celá skupina byla nevinně zasažena společnou karmou, zatímco možná nemohli být zasaženi především nevinnější, protože k tomu nebyla možnost. Pak lze říci jedině toto: V celkové karmě jednotlivého člověka se všechno vyrovnává, i když se mu nezaviněně stane to nebo ono; to se zapisuje do jeho karmy, a vyrovnává se všechno úplně v budoucnosti. Díváme-li se tedy na karmický zákon, musíme vzít v úvahu i karmu budoucnosti. Ale nesmíme právě zapomenout, že člověk není jednotlivá, izolovaná bytost, ale musíme dbát na to, že každý jednatel se spolupodílí na karmě lidstva. Nesmíme také zapomenout, že člověk patří s lidstvem zároveň k hierarchiím bytostí, které nevstupují do fyzického světa, a že je vtahován i do karmy těchto hierarchií. Ve fyzickém světě se vyskytuje mnohé z osudů lidstva, jehož souvislost se především nehledá u věcí, s nimiž to bezprostředně souvisí; karmické následky však neodvratně nastávají. Ah- rimanova karma je od druhé poloviny poatlantské doby spojena s karmou lidstva. Kde jsou ale činy Ahrimanovy, kromě toho, co Ahriman působí v lidských tělech, aby člověku vštípl iluzi a fantomy o smyslovém světě?

Všechno na světě má dvě strany: jednu stranu, která patří více člověku jako duchovní bytosti, a druhou stranu patřící k tomu, co se kolem člověka vytvořilo jako přírodní říše. Jevištem člověka je Země. Pro duchovní pohled se Země jeví jako souvislost různých vrstev. Víme, že zcela vnější vrstva naší Země se nazývá nerostná země nebo nerostná vrstva, poněvadž obsahuje jen takové látky, jak je nacházíme pod nohama. To je poměrně nejtenčí vrstva. Pak začíná měkká země. Tato vrstva má zcela jiné hmotné ústrojí než nerostná vrstva nad ní. Tato druhá vrstva je nadána vnitřním životem; a jen tím, že je nad ní rozprostřená pevná nerostná vrstva, jsou vnitřní síly této druhé vrstvy udržovány pohromadě. V okamžiku totiž, kdyby se uvolnila, rozptýlila by se v celém nebeském prostoru. Je to tedy vrstva, která leží pod nesmírným tlakem. Třetí vrstva je vrstva páry. Není to však pára hmotného druhu, jak ji máme na povrchu Země, ale v této třetí vrstvě je sama substance obdařená vnitřními silami, které můžeme srovnat jen s lidskými vášněmi, s vnitřními pudy člověka. Zatímco na Zemi mohou vyvíjet vášně jen bytosti utvářené jako zvířata a lidé, je tato třetí vrstva - přesně tak, jako jsou substance země proniknuty magnetickými a tepelnými silami - hmotně proniknutá silami, které se rovnají tomu, co známe jako lidské a zvířecí pudy a vášně. Pak máme jako čtvrtou vrstvu tvarů, která se tak označuje, protože obsahuje materiál a síly toho, s čím se setkáváme v nerostné části Země jako s utvářenými bytostmi. A pátá vrstva, plodná země, má tu zvláštnost, že je jako materiál nekonečně úrodná. Kdybyste měli část této zemské vrstvy, nechávala by neustále ze sebe rašit nové výhonky a

ratolesti; kypící úrodnost je elementem této vrstvy. Potom přicházíme k šesté vrstvě, k zemi ohně, která v sobě obsahuje síly jako substance, které mohou být hrozně pustošící a ničivé. Jsou to vlastně síly, do nichž byly zahrnuty praohně.

V této vrstvě v podstatě působí materiálně říše Ahrimana a z této vrstvy působí ven. Co se projevuje ve vnějších přírodních jevech ve vzduchu a vodě, v útvech mračen, co se objevuje jako blesk a hrom, to je jaksi poslední zbytek - ale dobrý zbytek - na povrchu Země toho, co bylo spojeno jako síly už se starým Saturnem a co se oddělilo se Sluncem. Z toho, co v těchto silách Země působí, jsou do služeb Ahrimana dány vnitřní ohňové síly. Tady má centrum svého působení. A zatímco jeho duchovní účinky se dostávají popsaným způsobem k lidským duším a vedou je k omylu, vidíme, jak on - jistým způsobem spoután - má v nitru Země jisté útočné body svého působení. Kdybychom poznali tajemné souvislosti mezi tím, co se na Zemi stalo pod vlivem Ahrimana, a tím, co se vlivem toho stalo vlastní karmou Ahrimana, našla by se v zemětřesení souvislost mezi tím, co se děje jako přírodní události tak strašně tragickým způsobem, a tím, co panuje na Zemi. To zůstalo od starých dob jako něco, co na Zemi nastoupilo v reakci na světelné dobré bytosti.

Tak nad Zemí působí tyto nebo ony síly, které jsou spojeny s oněmi bytostmi, které byly vypuzeny ze spojení se Zemí v době, kdy dobré světelné bytosti vedly léčivé jevy kolem zemského okruhu, a my můžeme jistým způsobem dozvuk těchto účinků ohně, které byly dříve člověku odňaty, poznat v tom, co způsobuje oheň ve strašných přírodních jevech. Nepotřebujeme si říkat, že snad ti, kdo byli postiženi tím, co bylo vyvoláno ahrimanskou karmou - která však je od atlantské doby ve spojení s karmou lidstva - snad na tom mají nějakou vinu. To souvisí s celou karmou lidstva, jejímž spolu nositelem je i jednotlivec. A zcela jinde jsou často příčiny, které se pak na určitých místech projevují jako účinky Ahrimanovy karmy, protože právě tato místa k tomu skýtají příležitost. Tady vidíme souvislost, která se nám ovšem jeví jako zastavivší se zbytek dřívějších pradávných katastrof lidstva. V lemurské době byla lidem odňata moc působit na oheň. Dříve mohl člověk oheň ovlivňovat. Proto zanikla stará Lemurie ohnivými vášněmi lidí. Tehdy byl oheň, který je teď dole, nahore. Tenkrát ustoupil oheň s povrchu země; tentýž oheň, který vyšel z praohně jako extrakt, je neorganický oheň, nerostný oheň dneška. Stejně tak to bylo se silami, které procházejí vzduchem a vodou, a které vášněmi lidí přivodily atlantskou katastrofu. Byla to celková karma lidstva, která vyvolala tyto atlantské katastrofy. Ale zůstal z toho zbytek a tento zbytek vyvolává dozvuky těchto katastrof. Naše výbuchy sopek a naše zemětřesení nejsou nic jiného než dozvuky těchto katastrof. Jen musíme vzít v úvahu, že nikoho nesmí ani napadnout, že lze přikládat třeba jen nějakou část viny právě někomu postiženému takovou katastrofou a že by neměl být proto vzbuzen soucit v plném rozsahu s těmi, které to postihlo. Anthroposof si musí ujasnit, že karma těchto lidí nemá nic společného s tím, co je jemu umožněno, a že snad nesmí pomoci člověku, protože - triviálně řečeno - věří v karmu, věří, že člověk sám přivolal tuto karmu. To je právě to, k čemu nás karma vyzývá: abychom pomáhali lidem, protože si můžeme být jisti, že naše pomoc pak pro lidi něco znamená, co je do jejich karmy zapsáno a čím se jejich karma dostává do příznivějšího směru. Právě k soucitu nás musí vést poznání světa, které je založeno na karmě. Tak nás porozumění pro nešťastně trpící a takovou katastrofou postižené udělá právě soucitnějšími, neboť naznačuje, že je to celková karma lidstva, jíž jednotliví členové lidstva mají trpět a že stejně tak, jako celé lidstvo takové události přivodilo, má se také celé lidstvo postarat o to, abychom takový osud pokládali za svůj vlastní, abychom nepomáhali proto, že to děláme dobrovolně, ale proto, že víme: jsme uvnitř karmy lidstva a co se tu zavinilo, to je spoluzaviněno námi.

Dnes ráno mě napadla otázka, která se vztahuje na katastrofy zemětřesení. Tato otázka zní: „Jak se dají katastrofy zemětřesení vysvětlit okultně? Dají se předvídat? Kdyby se katastrofy daly předvídat, proč by pak nebylo možné, varovat lidi nenápadně předem? Takové varování by možná

poprvé hned nepomohlo, jistě však později.“

Naši starší členové si vzpomenou, co bylo řečeno na konci přednášky o „Nitru země“, co bylo řečeno o možnosti zemětřesení dějících se na zemi. Ale na to teď nebudeme brát ohled, nýbrž budeme se touto otázkou zabývat přímo. Otázka se v podstatě skládá ze dvou částí. První část zní: mohou být zemětřesení jistým způsobem předvídána z okultní souvislosti, která může být přehlédnuta? - Tato otázka musí být zodpovězena tak, že se řekne, že poznání takových věcí patří vůbec k nejhlubším poznáním okultního vědění. Pro jednotlivou, na Zemi se přihodivší událost, která v podstatě nastává z tak hlubokého důvodu, jak se to dnes vylíčilo, to souvisí s příčinami daleko přesahujícími Zemi, pro takovou událost je v podstatě úplně správné, že i pro jednotlivé věci lze uvést časový údaj. Okultista by rozhodně měl mít možnost udělat takový časový údaj. Avšak druhá otázka je, zda se taková sdělení mohou dělat? - Pro toho, kdo se zevně setkává s okultními tajemstvími, bude znít skoro samozřejmě, že by se na to mohlo odpovědět ano. A přece ta věc se má tak, že ve vztahu k takovým událostem přicházejícím v podstatě vlastně jen dvakrát až třikrát v každém století - v nejvyšším případě dvakrát až třikrát - může být něco ze zasvěcovacích míst předpovězeno. Musíte totiž uvážit, že tyto věci souvisejí právě s karmou lidstva a že tyto věci, i kdyby se jim například mohlo jednotlivě zabránit, pak by se musely vyskytnout na jiném místě a v jiné podobě. Předpovídáním by se na skutečnosti nic nezměnilo. A uvažte, jak strašně by se zasáhlo do karmy celé Země, kdyby proti takovým událostem zakročili lidé. Došlo by ke strašné reakci a ta by nastala tak silně, že jen ve vzácných výjimečných případech by člověk, který by byl hlubokým zasvěcencem, mohl pro sebe nebo pro své nej bližší použít svého vědění, kdyby předvídal katastrofu zemětřesení. Musel by zcela samozřejmě vědomě zajít. Tyto věci totiž, které spočívají tisíciletí a miliony let v karmě lidstva, nedají se paralyzovat opatřeními, která spadají do krátké periody lidstva. Ale patří k tomu ještě něco jiného.

Bylo řečeno, že k nejobtížnějším okultním bádáním patří právě tato kapitola. Už když jsem měl přednášku o „Nitru země“, řekl jsem, jak nesmírně obtížné je vědět něco o nitru Země, že je mnohem snažší vědět něco o astrálním prostoru, o devachanském prostoru, dokonce o nejbližších planetách než o zemském nitru. Nejvíce věcí, které lze slyšet o zemském nitru, jsou jenom humbuk, protože to patří právě k nej obtížnějším věcem okultismu. Do této oblasti patří také věci, které souvisejí s těmito živelními pohromami. A především musíte mít na vědomí, že jasnozření není něco, při čem se někdo posadí, uvede se do zvláštního stavu a pak může říci, co se děje v celém světě až vzhůru do nej vyšších světů. Tak se ty věci nemají. Kdo by si to myslel, ten by myslel stejně tak chytře, jako ten, kdo by tu řekl: máš přece schopnost vnímat ve fyzickém světě; a přece tě nenapadlo, vůbec jsi nevěděl, když bylo dvanáct hodin a ty jsi seděl tady v pokoji, co se ve dvanáct hodin přihodilo venku na Správě! - Jsou přece překážky zření. Kdyby byl dotyčný šel právě ve dvanáct hodin na procházku, tak by možná byl příslušnou událost u řeky zaznamenal. Není to tak, že pouze rozhodnutím přesadit se do potřebného stavu se hned rozevrou všechny světy. I zde musí dotyčný jít nejprve k těm určitým věcem a zkoumat je, a tento průzkum, o který se tu jedná, patří k nej obtížnějším věcem, protože se tu staví do cesty největší překážky. A teď bychom asi měli o těchto překážkách mluvit.

Můžete člověku, který má schopnost fyzicky chodit na svých obou nohách, tuto schopnost odejmout nejen tím, že mu nohy uříznete, ale i tím, že ho zavřete; pak tu nemůže obcházet. Stejně tak se staví překážky okultnímu bádání a v oblasti, o níž mluvíme, jsou skutečně mocné překážky. A jednu z hlavních překážek bych vám teď rád uvedl. Uvedu vás do tajuplné souvislosti. Největší překážka pro okultní bádání v této oblasti je současný způsob materialistického provozování vnější vědy. Všechno, co je dnes nakupeno jako nezměrné množství iluzí a omylů v materialistické vědě, všechny ty nedůstojné průzkumy, které se dělají a které nejen k ničemu nevedou, ale vlastně vycházejí z ješitnosti lidí, to jsou věci, které ve svých účincích ve vyšších světech a v průzkumech v těchto

vyšších světech o takových jevech volný výklad přímo znemožňují, nebo alespoň ztěžují. Volný výhled je právě tím zamlžen, že zde na zemi pracuje materialistické bádání. Tyto věci nelze jen tak bez dalšího přehlédnout. Chtěl bych říci: Necht' přijde nejprve doba, kdy se duchovní věda více rozšíří a kdy duchovní vědou a jejím vlivem bude smetena materialistická pověra našeho světa! Právě nesmyslné kombinování a stavění hypotéz, při čemž se pak nafantazíruje do nitra Země všechno možné - necht' je to všechno smeteno a pak uvidíte: Až se jednou duchovní věda zapojí sama jako osud do karmy lidstva, až najde prostředky a cesty k uchvácení duší a touto cestou bude moci přemoci odpůrčí síly a materialistickou pověru, až bude moci být probádáno to, co souvisí s nejhorším nepřítelem lidstva, který poutá lidský pohled na smyslový svět, pak uvidíte, že potom se naskytne i příležitost působit rzevně na karmu lidstva tím, že hrůza takových událostí se zmírní. Hleďte v materialistické pověře lidí důvody, proč musí zasvěcenci mlčet o těch událostech, které souvisejí s velkou karmou lidstva. Vidíme vědecký provoz, který rozhodně není ovládán faustovským úsilím po pravdě, ale nejobsáhlejší měrou souvisí s ješitností a ctižádostí. Jak mnoho věcí se tak objeví z vědeckého bádání, protože jednotlivec hledá jen něco pro svou vlastní osobu. Když to všechno shrnete, pak uvidíte, jak mocná je síla, která se rozšiřuje proti výhledu do toho světa, jenž se skrývá za vnějšími smyslovými jevy. Teprve až lidstvo nejprve odstraní tuto mlhu, pak nastane doba, kdy, pokud se týče jistých tajemných přírodních jevů, které vycházejí od nepřátel lidstva a hluboce zasahují do lidského života, bude moci být lidstvu na jistém stupni nesmírně pomoheno. Až do té doby tato možnost není.

To jsou ovšem, jak dobře vím, směry, které jsou odpovědí na tyto otázky, které ne právě vždycky vyhoví těm, kdo se ptají. Ale tajná nauka tu má už takový osud, že musí v mnohém teprve přivést otázku na správnou dráhu, aby tato otázka mohla být nejdříve správně položena, dříve než může být správně zodpovězena. Ale neberte to zase tak, jako kdyby tajemná souvislost mezi zemskými katastrofami a karmou lidstva nezapadla do tajemství, která jsou pro- zkoumatelná. Zapadá tam a je prozkoumatelná. Ale jsou tu právě důvody, že dnes může proniknout do světa jen to nej obyčejnější z těchto nejhlubších tajemství. Nechte nejdříve proniknout do lidstva pomocí duchovní vědy poznání o tom, že je možné, že jeho činy souvisejí s přírodními událostmi; pak nastane doba, kdy lidstvo právě z tohoto poznání nabude porozumění, že tyto věci mohou být zodpovězeny, jak se to požaduje. Tato doba nastane. Neboť tajná věda může prodělat různé osudy. Může to být dokonce tak, že její vliv může být ochromen, že její vliv zůstane omezen jen na nej užší okruh. Ale udělá si cestu lidstvem, vžije se do karmy lidstva, a pak nastane také možnost, že bude lidstvo moci zapůsobit na svoji karmu.